

ביאור ההגדות לרבי ידעיה הפניני

ביאורי האגדות הם מהדברים הצריכים חיזוק ותוספת. רבים מן הלומדים והמלמדים בהגיעם לאגדות חז"ל מסתתמים מעיינותיהם. אין ספק שהדפסת ביאורי אגדות חז"ל של קדמונינו תתרום רבות לשטח זנוח-יחסית זה בתושבע"פ.

ר' טוביה כצמאן הוא ת"ח שהקדיש מזמנו לעריכת ביאוריו של ר' ידעיה הפניני על ההגדות, והוא מציג כאן לפני הקוראים ראשי פרקים של עבודתו. המערכת

ביאור מדרשים קשים במדרש רבה עה"ת, תנחומא, ספרי, פרקי ר' אליעזר, פסיקתא דרב כהנא, מדרש תלים ורות רבה

ר' ידעיה הפניני מפורסם כמחבר ספר 'בחינת עולם', שנדפס יותר משישים פעמים, בחלקם כשהוא מעוטר בפירושים מאת גדולי ישראל כבעל התוספות יום טוב ומהר"ם אבן חביב. באגרת ההתנצלות ששלח לרשב"א¹ הציע רבינו דרך בביאור אגדות חז"ל, שסמכו עליה גדולי ישראל הבאים אחריו (כגון הרמ"א בשו"ת שלו סי' ז). ביאור הגדות של ר' ידעיה הפניני הוא ההשלמה והקיום למה שכתב שם.

ביאור ר' ידעיה הפניני על ההגדות מאפשר לנו להציץ לעומק כוונת חז"ל במדרשים, שלחלקם לא הגיעונו עד עתה ביאורים מרבותינו הראשונים זי"ע. בביאוריו של ר' ידעיה השתמש מה"ר שמואל יפה אשכנזי בספריו 'יפה תואר' ו'יפה מראה', שהם מהספרים המרכזיים שיש לנו בביאורי אגדות חז"ל. כתביו היו גם

1. שו"ת הרשב"א ח"א סי' תיח.

לפני ר' יצחק אברבנאל, שכתב מעין 'הסכמה' על ביאוריו בהקדמה לספרו 'שועת משיחו', וז"ל: אבל ישלם ה' פעלו לרשב"א סיני ועוקר הרים, וגם לאנבונייט² ז"ל, כי התחילו מלאכת ה' זאת לבאר ההגדות, ומעטות היה באופן נאה ודברים ישרים כו'. עכ"ד. נראה שהרשב"א ור' ידעיה חילקו ביניהם את אגדות חז"ל הקשות - הרשב"א כתב ביאורים על אגדות התלמוד, ור' ידעיה על המדרשים.

עד עתה לא נדפסו ביאורי ההגדות של ר' ידעיה אלא על מדרש תלים (בספר לשון הזהב ויניציאה שנ"ט, ושנית ע"י ר' שלמה בובר קראקא תרנ"א), על במדבר רבה (על ידינו בספר הזיכרון 'הצבי והצדק') וכן כמה קטעים נוספים. החלק הראשון של ביאוריו על מדרש רבה עומד אי"ה לצאת לאור בקרוב.

בספר שאנו עורכים עתה העתקנו בס"ד מכתבי יד את דברי רבינו כהווייתם, הבאנו את מקורותיו בחז"ל ובראשונים, וציינו גם את המפרשים המציינים לדברי רבינו³.

2. כינוי לר' ידעיה הפניני, כמו שמוכח בתחילת איגרת ההתנצלות הנ"ל.
3. המעוניין ליטול חלק בהוצאה לאור של ביאורים אלו מתבקש ליצור קשר עם טוביה כצמאן, רח' פנים מאירות 5/19, ירושלים, טל' 02/5373434.